

МАНДРІВКА ДО КРАЇНИ "СЦЕНОГРАФІЯ"

(ПОЗАКЛАСНИЙ ЗАХІД ДЛЯ УЧНІВ 7–8-Х КЛАСІВ)

Володимир Івченко,

учитель-методист Приозерненської ЗОШ І–ІІІ ст. (Ленінський р-н, АРК)

Форма заходу: уявна мандрівка до умовного театру, присвячена творчості Анатолія Галактіоновича Петрицького.

Місце проведення: кабінет образотворчого мистецтва.

Заздалегідь на дверях кабінету вивішується театральна афіша з інформацією про захід, його учасників і т. ін. Учитель виступає в ролі А.Петрицького.

Кабінет обладнується у вигляді залу для глядачів. До класної дошки монтується макет сценічної коробки з порталом, кулісами, задником сцени, арлекіном і завісою. Габарити сценічної коробки відповідають розмірам центральної частини класної дошки. Задник сцени повинен бути не меншим, ніж 3 аркуші формату А0, розташованих вертикально.

Перед початком заходу біля дверей кабінету глядачів-мандрівників зустрічають двоє святково вдягнутих учнів, які вручають кожному учаснику театральну програмку, виготовлену на уроках образотворчого мистецтва учнями 5-го класу, перевіряють квитки із графічним зображенням театру, а також вказівкою на місце: партер, ложа, балкон. На передніх партах прикріплено таблички, які вказують, що це місця для представників цехів: костюмерного, художнього (з виготовлення декорацій і розпису задника сцени), ляльководо і цеху освітлення.

Після того, як глядачі сіли на свої місця, до кабінету входить А.Петрицький (учитель).

А.Петрицький. Добрий день, шановні глядачі! Сьогодні я, Анатолій Галактіонович Петрицький – головний художник театру – поведу вас у віртуальну мандрівку у світ театру, а точніше – до країни "Сценографія". Мене заздалегідь попередили, що ви – не просто глядачі, а ще й мої колеги-художники. Тому моя мета у цій мандрівці – познакомити вас зі світом театру, і не лише з тим, який усі бачать з парадного входу, а й з тим, що знаходиться за межами авансцени, у таємничій країні "Сценографія". У цій країні багато що зроблено мною особисто, тому для початку – декілька фактів з моєї біографії і творчого шляху.

Народився я в Києві в далекому 1895 році. Відверто кажучи, не знав радісного дитинства, зростав серед горя і злигоднів, рятувала мене лише схильність до фанта-

зування, яку я втілював у численних малюнках. Це захоплення малюванням і привело мене до Київського художнього училища, де я надзвичайно вперто вивчав мистецькі стилі й манери: академізм, імпресіонізм, світ фольклору з його щедрою декоративністю, казковістю, гротеском.

Перші творчі кроки я зробив, малюючи пародійно-лубочні панно для "Українського стародавнього ярмарку". До цих панно рясно вводив мотиви середньовічної мозаїки, давньоукраїнської ікони та перської мініатюри. Поступово мій живопис дедалі більше почав перетворюватися на декорацію, розпис, плакат і навіть рекламу. Потім відбулася революція, і живопис увійшов в інтер'єри робітничих клубів. Для народних театрів я виготовив цикл настінних панно "Дума про Самійла Кішку", де прагнув розкрити тему боротьби українського народу за своє визволення, використовуючи колористичний лад народних картинок та їхній типаж. У 20-ті роки минулого століття я вже працював у Харківському оперному театрі, де створив ескізи до опери М.Лисенка "Тарас Бульба". Перш ніж ви побачите ці ескізи костюмів і художніх образів героїв, нагадую, що опера – це синтетичне мистецтво, де серед декорацій звучать музика і співи, тому слухаємо невеличкий музичний фрагмент, який присвячено сину Тараса Бульби – Андрію. (Прослуховування).

Як ви пам'ятаєте, у Гоголя Андрій – "мазунчик", мрійливий бурсак, а я його зробив отаким (демонструє) – пишним лицарем, спокушеним блиском шляхетного життя. Ви, напевно, маєте власне бачення цього образу, але в ньому все одно буде частка від Миколи Лисенка, а можливо, і від мене.

До спектаклю "Сорочинський ярмарок" я створив ескіз завіси, яка мала вигляд монументального панно: зелена трава, тихоплинна річка, сонце. І чумаки, спокійно-величні, неквапливо міряють версти по дивовижному степовому килиму. Коли ж завіса піднімалася, сцена вражала своєю близькістю. Вона біліла ярмарковим ятками, по радіусу була вся обтягнута полотном. У дзеркалі, що мало зобразити річку Псел, відбивався віз із героями опери.

Кожного персонажа характеризував колір: біла сорочка, барвисті стрічки, майстерно вишита плахта – це

ніжна Парася; строкато-криклива свитка – сварлива, мстива Хівря.

За допомогою макетів селянської архітектури, змін зорових вражень я прагнув відтворити гоголівську Україну. У 1944 році, після визволення Києва від німецько-фашистських загарбників, мене запросили до Київського оперного театру (*зараз це Національний театр опери та балету ім. М.Лисенка*). Там мене називали живописцем сцени, хоча раніше я був її конструктором. По війні не одразу, поволі, до мене поверталася душевна рівновага, і окрім роботи в театрі я написав багато картин, переважно пейзажів. У 1961 році написав ось цей останній пейзаж і назвав його "Не сад – місто Київ". (*Див. другу стор. обкладинки*). Погляньте – струмись світла ллється на будинки, людей, вулицю. Під сонцем ніби спалахують крони дерев. Цей пейзаж живе не протиборством своїх частин, а гармонійним єднанням, не драматизмом, а радістю. (*Звучить пісня П. Майбороди "Як тебе не любити, Києве мій"*). На завершення цієї частини нашої мандрівки я надаю слово директорові нашого театру.

Директор театру (учень). Шановні мандрівники шляхами мистецтва! Хочу наголосити, що Анатолій Галактіонович Петрицький, народний художник СРСР, лауреат Державних премій, є сином свого часу, він завжди відчував його подих, його ритм, жив проблемами епохи й умів знаходити неперевершені у своїй простоті й виразності засоби вирішення цих проблем. Він не наслідувач, а творець, який завжди прокладає в мистецтві нові, неторовані шляхи. Водночас, він митець глибоко національний у всіх своїх кращих творах, в яких ми бачимо потужний зв'язок з веселками святкового, стихійного народного театру, старовинними обрядами і звичаями нашого народу, з віковими традиціями народного декоративного мистецтва. Тому, хоч постійно відбувається зміна поколінь і уподобань у мистецтві, але для всіх Петрицький залишається взірцем лицарського служіння мистецтву, взірцем художника-промадянина, творця, новатора.

А.Петрицький. Після таких гарних слів саме час по-знайомити вас із моїми помічниками, які завжди працюють за лаштунками сцени, ніби в задзеркаллі. Це режисер-постановник, костюмери, представник цеху виготовлення декорацій, художники-декоратори, художники по світлу. Перш ніж надати їм слово, розкриваю зміст назви нашої країни. **Сценографія** – це мистецтво створення глядацького образу вистави за допомогою декорацій, костюмів, світла, постановочної техніки. Розвиток сценографії тісно пов'язаний із розвитком образотворчого мистецтва, архітектури, драматургії, музики, кіно.

Декоратор. Шановні мандрівники! **Декорація** – це оформлення сцени, що відтворює обстановку дії вистави, допомагаючи розкриттю його ідейно-художнього задуму.

Історія розвитку сценографії знає декілька типів декорацій. Для створення живописної, яка широко використовувалась у XVIII ст., художники розписували красиві й складні задники, на яких зображували навіть архітектурні ансамблі або елементи інтер'єру, тобто створювалося живописне тло спектаклю. Наприкінці XVIII – на початку XIX ст., з розвитком реалістичного театру, заявляється **павільйон** – закрите з трьох боків приміщення, яке робилося із стінок-рам. Тоді ж з'являється лаштункова пересувна декорація, створена з лаштунків, розташованих на відповідній відстані один від одного і від порталю. Погляньте на макет сценічної коробки – ось усі ці елементи, які створив наш цех. Нагадую – **портал** – архітектурний елемент, який розділяє глядацький зал і сцену.

Але ще є об'ємна, **симультанна декорація**, яка застосовується для відкритого одночасного показу всіх місць дії спектаклю (*демонструє*). Цей тип декорації був поширений у середньовічному театрі й у театрі епохи Відродження.

Художник по світлу. Одним із найважливіших компонентів оформлення спектаклю є сценічне світло. Світло на сцені – це той чарівник, який завершує працю художників та постановочної частини. За допомогою відповідно підбраного освітлення, художник-освітлювач перетворює розмальоване полотно на яскраву тканину, фанеру та картон – на мармур або граніт, скло – на коштовне каміння, фольгу – на золото чи срібло. А ще світло може створити відчуття спеки або холоду, "сонячного ранку" або "зимового вечора". Головне призначення світла на сцені – створення відповідної атмосфери, яка необхідна за логікою спектаклю.

Погляньте на нашу сцену (*демонструє за допомогою скляних фільтрів*): ось – день, а ось – ніч.

Створення кольорової світлової партитури до спектаклю – справа дуже складна, але й цікава.

Художник по костюмах. Театральний костюм допомагає актору або ляльці в ляльковому театрі відтворити зовнішність персонажа, розкрити його внутрішній світ, означити історичну, соціальну й національну характеристику середовища, в якому відбувається та чи інша дія. Необхідним доповненням до костюма є грим і зачіска. Ми, художники-сценографи, втілюємо в костюмах багатий світ образів – соціальних, сатиричних, трагічних тощо.

А.Петрицький. Ось ми й завершуємо нашу подорож до країни "Сценографія". Зараз відкриється завіса, і ви побачите захоплюючий фрагмент спектаклю театру ляльок, підготовлений вашими товаришами. Яскравих вражень вам! Поринайте у світ театру й не забувайте, що його створюють справжні фахівці-романтики.